

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان: رویکرد آمیخته (مورد مطالعه دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه بیرجند)

Research Anxiety in University Students: A Mixed Approach (Case study: The Faculty of Psychology and Educational Sciences, Birjand University)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۳/۲۲، تاریخ ارزیابی: ۱۳۹۹/۵/۲۲، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۶/۲۴

 [20.1001.1.25382241.1399.11.21.6.5](https://doi.org/10.1001.1.25382241.1399.11.21.6.5)

Meysam Gholampour, Dr.
Mohammadali Rostaminejad

Abstract: The trend of inclining graduate students to do research and develop their research skills is one of the major goals of higher education in most countries. In this regard, reducing students' research anxiety is of special importance. The purpose of this study was to identify the extent and causes of research anxiety in postgraduate students and provide solutions to reduce it. The method of this study was a synthesis of objectives and questions of research and an explanatory method was employed. This research was an applied research in terms of purpose. The statistical population of this study included all graduate students of faculty of science and psychology, University of Birjand, in the academic year of 2018-19 (214 individuals). An Onwuegbuzie questionnaire (2013) was used to measure the anxiety level of students in the quantitative phase of the research. In the second stage (qualitative), 20 graduate students were selected according to findings of the first stage and the data were collected through a semi-structured interview. The data analysis was done through coding process. The results of the first stage indicated that the average level of students' anxiety was higher than normal. Then, in the second stage of the research (qualitative stage), the factors affecting students' anxiety were classified into 5 main categories; namely the factors associated with the student, professor, faculty, educational system, and society.

Keywords: Anxiety, Research, Student, Graduate Studies, Mixed Approach

میثم غلام پور^۱، دکتر محمدعلی رستمی نژاد^۲

چکیده: گرایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی به پژوهش و توسعه مهارت‌های پژوهشی آن‌ها از اهداف مهم آموزش عالی کشورها می‌باشد در این میان کاهش اضطراب پژوهشی دانشجویان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. هدف پژوهش حاضر شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهش در دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشد. روش پژوهش حاضر با توجه به ماهیت، هدف‌ها و سؤالات پژوهش آمیخته و از نوع طرح تبیینی است. این پژوهش از نظر هدف جزو پژوهش‌های کاربردی است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل تمامی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم-تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه بیرجند در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ بودند که تعدادشان ۲۱۴ نفر بود. برای سنجش میزان اضطراب پژوهشی دانشجویان در مرحله اول (کمی) پژوهش از پرسشنامه انکبوزی (۲۰۱۳) استفاده شد. در مرحله دوم پژوهش (کیفی) با توجه به یافته‌های مرحله اول با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند ۲۰ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی انتخاب شدند و داده‌ها، از طریق مصاحبه نیمه‌ساختار یافته جمع‌آوری شدند. تحلیل داده‌ها از طریق فرآیند کدگذاری انجام شد. نتایج مرحله اول نشان داد میانگین اضطراب پژوهشی دانشجویان بالاتر از حد متوسط است. در ادامه و در مرحله دوم پژوهش (مرحله کیفی) عوامل مؤثر بر اضطراب دانشجویان در ۵ مقوله اصلی؛ عوامل مرتبط با دانشجو، استاد، دانشکده، نظام آموزشی، جامعه سازمان یافت.

کلمات کلیدی: اضطراب، پژوهش، دانشجو، تحصیلات تکمیلی، رویکرد آمیخته

^۱ دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران (نویسنده مسئول).

Meysam.gholampoor@birjand.ac.ir

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

marostami@birjand.ac.ir

مقدمه

یکی از زیربنایی‌ترین فعالیت‌ها در امر پیشرفت هر جامعه‌ای، پرداختن به فعالیت‌های پژوهشی است (عرفان منش، دیدگاه، ۱۳۸۸). فعالیت‌های پژوهشی در هر کشور سبب توسعه و پیشرفت شده، خودکفایی و استقلال واقعی را به ارمغان آورده (صالحی و همکاران، ۱۳۹۲) و زمینه توسعه پایدار فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را فراهم می‌آورد (میر غفار زاده، ۱۳۹۱ و نصراللهی، ۱۳۸۰). امروزه فلسفه «بنویس و زنده بمان» بر جوامع علمی سایه افکننده است (عرفان منش و دیدگاه، ۱۳۸۹). ریشه فعالیت‌های تحقیقی اغلب در دانشگاه‌ها است (کهیم و موسلین، ۲۰۱۳)؛ و از سوی دیگر بخش مهمی از ارزیابی‌های پذیرش دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس فعالیت‌های پژوهشی آن‌ها می‌باشد (دالی، ۲۰۰۸). برونداد مهم دانشگاه‌ها به خصوص در مقاطع تحصیلات تکمیلی تربیت دانشجویان به‌عنوان پژوهشگران لایقی است که دانش و مهارت انجام پژوهش و انتشار آن را در یک زمینه پژوهشی خاص کسب کرده باشند (مرا، ۲۰۱۲).

احساس اطمینان دانشجو در برابر توانایی و تصور از مهارت‌های پژوهشی‌اش، از مهم‌ترین عوامل در مواجهه با پژوهش است (لاتو و سنگوکیو، ۲۰۱۴؛ هاتچین، ۲۰۱۳). یکی از اهداف و انگیزه‌های سازمان‌ها و نظام‌های آموزشی در هر جامعه، تربیت و پرورش انسان‌هایی توانا در امور پژوهشی و تحقیقی است (رومیانی، میرشاه جعفری و نصرافهانی، ۱۳۸۵ و دالی، ۲۰۰۸)؛ چراکه بین ترقی علمی هر جامعه با میزان پژوهش و تحقیقی که در آن جامعه به عمل می‌آید، ارتباط مستقیمی وجود دارد. عدم توجه و اهتمام جدی به انجام فعالیت‌های تحقیقی، مایه رکود و عقب‌ماندگی در آن رشته علمی می‌شود (تابعی، محمودیان، ۱۳۸۶).

حضور در محیط‌های علمی و آموزشی همواره برای بسیاری از دانشجویان، باتجربه سطوح گوناگونی از اضطراب همراه بوده که به اضطراب آکادمیک معروف می‌باشد. اضطراب حالت روان‌شناختی است که تقریباً همه انسان‌ها در طول زندگی‌شان به درجات مختلف تجربه می‌کنند (کشاورز افشار و همکاران، ۱۳۹۵). اما زمانی که موجب تعارض و پریشانی شود اختلال محسوب می‌شود (راس و مک لین، ۲۰۰۶). اختلال اضطراب، اختلال پیچیده‌ای است که شامل اجزا و مؤلفه‌های مختلف می‌باشد (زابدات^۷ و همکاران، ۲۰۰۷). اختلال اضطراب فراگیر با نگرانی ماندگار و مفرط همراه است (لانک و همکاران، ۲۰۱۳) و این نگرانی مانع انجام وظایف روزمره شخص می‌شود (موگ و برادلی، ۲۰۰۵). اضطراب در دانشجویان

1. Kehm & Musselin

2. Daly

3. Meerah

4. Lauto & Sengoku

5. Hutchin

6. Ross & Mclean

7. Zubeidat

8. Mogg & Bradley

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان...

می‌تواند موجب مشکلات روان‌شناختی در آن‌ها شود (برونت و ری، ۲۰۰۸). از جمله مهم‌ترین اضطراب‌ها در محیط‌های دانشگاهی می‌توان اضطراب رایانه‌ای، اضطراب اینترنتی، اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب اطلاع‌یابی، اضطراب پژوهش، اضطراب ریاضی و آمار و اضطراب امتحان را نام برد (گملچ، لوریچ و وایلیک، ۱۹۸۴). در این میان، اضطراب پژوهش به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و شایع‌ترین اضطراب‌ها در محیط‌های علمی محسوب می‌شود (باستیک، ۱۹۹۲، به نقل از عرفان منش، دیدگاه، ۱۳۸۹). قراخانلو و آقاعلی-نژاد (۱۳۸۱) در پژوهش با عنوان «شناسایی موانع و مشکلات پژوهش در تربیت بدنی و علوم ورزشی در دانشگاه‌های کشور» عدم آرامش فکری، وجود اضطراب و تنش فکری را یکی از مشکلات پژوهشی بیان کردند.

اضطراب پژوهش را می‌توان «احساس ترس و عدم اطمینان در رابطه با انجام پژوهش و خلق تولیدات علمی معتبر و اثرگذار» تعریف کرد (اسمیت، اندرسون و لوریچ، ۱۹۹۵). به‌عبارت‌دیگر اضطراب پژوهش هرگونه احساس ترس و پریشانی را در طول فرآیند تولید علم، از انتخاب موضوع تا انتشار آن در جوامع علمی و حتی پس از آن، بازخوردهایی که از سوی جوامع علمی دریافت می‌شود را شامل می‌شود (عرفان منش و دیدگاه، ۱۳۸۹). در سال‌های اخیر با توجه به شیوع اضطراب در دانشجویان و تأثیر آن بر عملکردهای دانشجو این پدیده مورد توجه قرار گرفته است (کوپر^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). در این میان رویکردهای آموزشی نقش مهمی در این پدیده دارد (انگلدو^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). اضطراب پژوهش پدیده‌ای چندبُعدی محسوب می‌شود که شامل اضطراب‌های کتابخانه‌ای و آمار و فرایند پژوهش است (مرک، ۲۰۱۶). بولین، لی، گلنمای و یون^۳ (۲۰۱۲) اضطراب پژوهش را بخشی از نگرش پژوهش می‌دانند.

کنکمن و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهش خود، اضطراب پژوهش را شامل سه عامل می‌دانند: عوامل موقعیتی (دانش و تجربه قبلی)، عوامل هدف‌دار (عزت‌نفس پایین در درگیری با ریاضی، آمار و پژوهش) و عوامل زیست‌محیطی (سبک یادگیری، سن، جنسیت و قومیت). از دیدگاه آنان، علائم و نشانه‌های اضطراب عبارت است از: لرزش، عرق کردن، سردرگمی، تپش قلب شدید، اشکال در تنفس، خستگی مداوم، رفتار اجتنابی و عصبانیت. اضطراب پژوهش می‌تواند بر کمیت و کیفیت تولیدات علمی، زندگی شخصی و سلامت جسمی و روانی پژوهشگران مؤثر باشد (گملچ، لوریچ و وایلیک، ۱۹۸۴).

تحقیقات نشان داده که در حدود نیمی از افراد، درباره نحوه انجام پژوهش آگاهی لازم را ندارند و همین امر می‌تواند اضطراب آنان را تشدید کند. همچنین، دانشجویان به‌طور معمول به انجام کارهای تحقیقاتی تمایل دارند؛ اما عواملی می‌تواند بر اضطراب آنان در فرایند پژوهش اثرگذار باشد و باعث کاهش

^۱. Brunt & Rhee

^۲. Gmelech, Lovrich & Wilke

^۳. Generalized anxiety disorder

^۴. Cooper

^۵. England

^۶. Bolin, Lee, GlenMaye & Yoon

عملکرد و بهره‌وری آنان شود. از جمله عواملی که می‌تواند بر اضطراب پژوهش تأثیر بگذارد، عبارت از: نداشتن تجربه در زمینه پژوهش، کمبود سواد اینترنتی، دانش محدود آمار و روش تحقیق، فقدان مهارت‌های اطلاعاتی کتابخانه‌ای، تسلط اندک بر زبان انگلیسی، نداشتن مدیریت زمان به‌ویژه در دوره کارشناسی ارشد، شرایط کاری نامناسب، تمرکز بیشتر بر اتمام دوره و گرفتن نمره‌ای خوب و کمبود مهارت‌های پژوهشی می‌باشد (غلامی‌بورنگ، مه‌رام و کارشکی، ۱۳۹۶). آل‌پتورک (۲۰۱۵) در مطالعه خود، نداشتن اعتمادبه‌نفس، احساس نگرانی در حین انجام پژوهش، عصبی شدن و تمایل نداشتن به انجام پژوهش را از رفتارهای ناشی از اضطراب پژوهش بیان کرد. اضطراب پژوهش دانشجویان تحصیلات تکمیلی یک مشکل اساسی است به این دلیل که این حالت مکانیسم پویایی در پیش بینی موفقیت دانشجویان را مختل می‌کند (بنتو و کلی، ۲۰۱۵).

پژوهش فرآیند نظام‌مند جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات برای شناخت پدیده‌ها است (پاول و جان، ۲۰۰۴). دانشگاه‌ها منابع زیادی را صرف آموزش و پژوهش می‌کنند، اما نتایج آن در حد انتظار نیست (روتیپور^۱ و همکاران، ۲۰۱۲؛ نقل در دریازاده و کوهپایه‌زاده، ۱۳۹۴). توانایی انجام پژوهش و تحلیل آن‌ها از مهم‌ترین سرمایه‌ها در محیط‌های علمی است (پین و اسرال،^۲ ۲۰۱۰).

بسیاری از دانشجویان، علی‌رغم اینکه ورود به دانشگاه برای آن‌ها یک تجربه جدید و لذت‌بخش است، با این حال این رویداد برای آن‌ها با چالش‌های زیادی روبه‌رو است (کشاورز افشار و همکاران، ۱۳۹۵). یکی از این چالش‌ها، اضطراب ناشی از پژوهش می‌باشد که توجه کمتری در مقایسه با سایر انواع اضطراب‌ها در جامعه دانشگاهی به آن شده است. از طرفی دانشجویان زیادی به علت این نوع اضطراب مشمول تأخیر در دفاع از پروپزال و پایان‌نامه‌های خود می‌شوند. با توجه به تأکیدات روزافزون به تولیدات علمی دانشجویان، تشخیص اینکه میزان اضطراب پژوهشی در دانشجویان به چه میزان است و چه عواملی زمینه‌ساز این نوع از اضطراب است، به مسئولان و اعضای هیئت علمی کمک می‌کند تا درصد رفع یا کاهش این مشکل گام بردارند. با توجه به اینکه در این زمینه کمتر پژوهشی در داخل کشور انجام شده است لذا هدف پژوهش حاضر مشخص کردن میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی بیرجند می‌باشد.

سوالات اصلی پژوهش

- میزان اضطراب پژوهش دانشجویان تحصیلات تکمیلی چقدر است؟
- علل اصلی زمینه‌ساز اضطراب پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی چیست؟

¹ Alpturk
² . Benton & Keiyy
³ . Paul & Jeanne
⁴ . Rautopuro
⁴ . Payne & Israel

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر آمیخته- تبیینی است. در این پژوهش از مدل تبیینی، انتخاب شرکت‌کنندگان استفاده شده است. طرح تبیینی یکی از روش‌های ترکیبی دو مرحله‌ای است. هدف اصلی طرح این است که داده‌های کیفی به تبیین و بسط نتایج اولیه کمک کنند (کرسول و کلارک، ۱۳۹۴). این طرح بیشتر برای مطالعه‌ای مناسب است که در آن پژوهشگر نیازمند داده‌های کیفی است تا بتواند نتایج پژوهش را توضیح دهد (مورس^۲ ۱۹۹۱). در مدل انتخاب شرکت‌کننده طبق دیدگاه کرسول و کلارک (۱۳۹۴)، پژوهشگر آن دسته از یافته‌های کمی که نیازمند تبیین بیشتر هستند را مشخص می‌کند، مانند تفاوت‌های آماری بین گروه‌ها، افرادی که نمره غیر عادی در دو سوی طیف (خیلی بالا یا خیلی پایین) و یا نتایج غیر منتظره کسب کرده‌اند. در ادامه پژوهشگر از شرکت‌کنندگانی که بتوانند به بهترین وجه این یافته‌ها را توضیح دهند، اطلاعات کیفی را جمع‌آوری می‌کند (کرسول و کلارک، ۱۳۹۴). از مدل انتخاب شرکت‌کنندگان طرح تبیینی زمانی استفاده می‌شود؛ که پژوهشگر به داده‌های کمی برای شناسایی و انتخاب هدفمند شرکت‌کنندگان نیاز دارد. در این مدل تأکید بر مرحله دوم کیفی است (کرسول و کلارک، ۱۳۹۴). طبق توضیحات بیان شده این پژوهش در دو مرحله کمی و کیفی انجام شده است که در ادامه به تفصیل فرآیند کار در هر مرحله و نحوه ادغام داده‌ها پرداخته می‌شود.

الف: مرحله کمی

در این مرحله جامعه آماری شامل تمام دانشجویان تحصیلات تکمیلی (مقطع کارشناسی ارشد و دکتری) دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه بیرجند می‌باشد که تعداد آن‌ها ۲۱۴ گزارش شد که از این میان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای تعداد ۱۳۵ دانشجوی بر اساس جدول مورگان انتخاب شده‌اند. فرآیند انجام کار به این صورت بود که با توجه به رشته‌هایی که در درون دانشکده فعال بود (روان‌شناسی تربیتی، برنامه‌ریزی درسی، مدیریت آموزشی و علم و اطلاعات) جهت حضور نمایندگانی از هر دانشکده در نمونه انتخابی خوشه‌های اصلی را هر کدام از رشته‌های فعال در مقطع تحصیلات تکمیلی این دانشکده تشکیل دادند و سپس از درون هر کدام از خوشه‌های در نظر گرفته شده نمونه‌گیری تصادفی انجام شد. جهت جمع‌آوری داده‌ها در این مرحله از پرسشنامه استاندارد اضطراب پژوهشی انکبوزی (۲۰۱۳) استفاده شد. این پرسشنامه دارای ۴۵ سؤال می‌باشد که اضطراب پژوهشی دانشجویان را در ۷ بُعد شامل؛ ترس از کتابخانه (۲ گویه)؛ ترس از نگارش (شامل ۵ گویه)؛ ترس از آمار (شامل ۴ گویه)، ترس از اجرای پژوهش (شامل ۵ گویه)؛ ترس از زبان پژوهش (شامل ۷ گویه)؛ ترس از درس روش تحقیق (شامل ۱۲ گویه) و برداشت از شایستگی (شامل ۱۰ گویه) مورد بررسی قرار می‌دهد. در پژوهش‌های مختلف چون غلامی‌بورنگ و همکاران (۱۳۹۶) این پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفته است در پژوهش حاضر نیز جهت تأیید مجدد روایی و پایایی پس از تأیید اساتید مربوطه در اجرای ضریب آلفای

1 . Creswell & Clark

2 Morse

3 . Onwuegbuzie

کرونیباخ کل پرسشنامه ۰/۸۴۱ بدست آمد. همچنین جهت تحلیل داده‌ها در این مرحله از نرم‌افزار SPSS18 استفاده شد. ویژگی جمعیت‌شناسی نمونه پژوهش در بخش کمی در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱: بررسی حجم نمونه مرحله اول پژوهش به تفکیک رشته تحصیلی

درصد	فراوانی	رشته تحصیلی
۴۲/۲	۵۷	برنامه‌ریزی درسی
۲۴/۵	۳۳	مدیریت آموزشی
۱۷/۸	۲۴	روان‌شناسی تربیتی
۱۵/۵	۲۱	علم و اطلاعات
۱۰۰	۱۳۵	کل

طبق جدول ۱ بیشترین درصد فراوانی حجم نمونه را دانشجویان تحصیلات تکمیلی در رشته برنامه‌ریزی درسی با ۴۲/۲ درصد به خود اختصاص داده‌اند.

ب: مرحله کیفی

در این مرحله با توجه به طرح پژوهش به تبیین علل اضطراب پژوهشی دانشجویان پرداخته شد. در این مرحله از روش نمونه‌گیری موارد استثنایی استفاده شده است و تعداد ۲۰ نفر از دانشجویان نمونه اولیه که اضطراب پژوهشی بالایی را گزارش کرده بودند، انتخاب و مورد مصاحبه قرار گرفتند. در نمونه‌گیری استثنایی (حاشیه‌ای یا مرزی) افرادی که از الگوی معمول پیروی نمی‌کنند مورد بررسی قرار می‌گیرند (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۱). برای جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته از نمونه پژوهش استفاده و سؤالاتی از قبیل چه عوامل انسانی (رفتاری) را در بروز اضطراب پژوهشی در خود مؤثر می‌دانید؟ نقش اساتید و محیط دانشکده را در بروز اضطراب خود چگونه می‌بینید؟ چه عواملی مربوط به خود شما زمینه‌ساز اضطراب پژوهشی شما می‌شود؟ کدام عوامل سازمانی موجب اضطراب پژوهشی شما می‌شود؟ پرسیده شده است البته با توجه به ماهیت مصاحبه نیمه ساختار یافته از سؤالات پیگیر متعددی با توجه به پاسخ‌های مصاحبه شونده استفاده شده است. تمام مکالمه‌ها روی نوار ضبط و سپس به‌دقت روی کاغذ پیاده و پس از تایب با کمک نرم‌افزار MAXQDA10 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای بررسی محتوای مصاحبه‌های صورت گرفته، مفهوم‌سازی و استخراج مقوله‌ها از روش سیستماتیک^۱ در سه سطح کدگذاری باز، محوری و منتخب استفاده شد. پایایی از طریق روش بازبینی توسط مصاحبه شده مورد بررسی قرار گرفت؛ از طرفی برای اطمینان از نحوه کدگذاری‌ها و تایید روایی یافته‌ها از دو نفر

^۱ . Systematic

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان...

ارزشیاب جهت کدگذاری مجدد یافته‌ها استفاده شد که به منظور تأیید پایایی، از فرمول ضریب کاپای کوهن، استفاده شد که در این پژوهش میزان توافق بین ارزشیابان عدد ۰,۸۶ بدست آمد که نشان دهنده ۸۶ درصد توافق بین ارزشیابان در کدگذاری‌ها بود. همچنین با توجه به راهکارهای افزایش روایی پژوهش‌های کیفی از ممیزان بیرونی و تأیید و بررسی یافته‌ها توسط مشارکت کنندگان نیز استفاده گردید. همچنین به منظور تأییدپذیری یافته‌ها با بحث‌های نظری به تبیین آن پرداخته شد. ویژگی جمعیت شناسی نمونه پژوهشی در مرحله دوم پژوهش (کیفی) در جدول شماره ۲ آورده شده است.

جدول ۲. نمایی از ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان در پژوهش بخش کیفی

ردیف	مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی	ترم تحصیلی
مصاحبه‌شونده شماره (۱)	دانشجوی دکتری	برنامه‌ریزی درسی	دوم
مصاحبه‌شونده شماره (۲)	دانشجوی دکتری	برنامه‌ریزی درسی	دوم
مصاحبه‌شونده شماره (۳)	دانشجوی دکتری	برنامه‌ریزی درسی	دوم
مصاحبه‌شونده شماره (۴)	دانشجوی دکتری	برنامه‌ریزی درسی	دوم
مصاحبه‌شونده شماره (۵)	دانشجوی کارشناسی ارشد	برنامه‌ریزی درسی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۶)	دانشجوی کارشناسی ارشد	برنامه‌ریزی درسی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۷)	دانشجوی کارشناسی ارشد	برنامه‌ریزی درسی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۸)	دانشجوی کارشناسی ارشد	برنامه‌ریزی درسی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۹)	دانشجوی کارشناسی ارشد	علم و اطلاعات	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۰)	دانشجوی کارشناسی ارشد	علم و اطلاعات	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۱)	دانشجوی کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی	دوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۲)	دانشجوی کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی	چهارم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۳)	دانشجوی کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۴)	دانشجوی کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۵)	دانشجوی کارشناسی ارشد	روانشناسی تربیتی	دوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۶)	دانشجوی کارشناسی ارشد	روانشناسی تربیتی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۷)	دانشجوی کارشناسی ارشد	روانشناسی تربیتی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۸)	دانشجوی کارشناسی ارشد	روانشناسی تربیتی	چهارم
مصاحبه‌شونده شماره (۱۹)	دانشجوی کارشناسی ارشد	روانشناسی تربیتی	سوم
مصاحبه‌شونده شماره (۲۰)	دانشجوی کارشناسی ارشد	روانشناسی تربیتی	سوم

یافته‌ها

در ابتدا با توجه به هدف پژوهش به بررسی میزان اضطراب پژوهشی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی پرداخته می‌شود.

جدول ۳. جدول T تک نمونه‌ای برای اضطراب پژوهشی در حالت کلی

سطح اطمینان ۰/۹۵		Test Value = 3				
		تفاوت میانگین	سطح معناداری	DF	T	
پایین	بالا					
۰/۲۲۷	۰/۳۰۹	۰/۳۶۸	۰/۰۰۰	۱۳۴	۱۲/۹۴	کل

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد میانگین اضطراب پژوهش در دانشجویان مورد بررسی از حد متوسط (با ارزش ۳) بیشتر است. اختلاف میانگین نمونه با مقدار مورد آزمون ۰/۳۶۸ و فاصله اطمینان ۹۵ درصد بین ۰/۲۲۷ تا ۰/۳۰۹ می‌باشد. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای نشان داد تفاوت میانگین اضطراب پژوهش در افراد نمونه با مقدار مورد آزمون معنا دار است. به عبارت دیگر اضطراب پژوهش در دانشجویان بالاتر از حد متوسط قرار دارد ($T=12/94$, $df=134$, $P=0/000$).

جدول ۴. آزمون T تک نمونه‌ای اضطراب پژوهشی و مؤلفه‌های آن

مقیاس	متغیر	میانگین	T	DF	سطح معناداری	تفاوت میانگین	حد اطمینان	
							پایین	بالا
اضطراب پژوهش	ترس از کتابخانه	۴/۱۱	۱۲/۸	۱۳۴	۰/۰۰۰	۰/۶۷۷	۰/۵۷	۰/۷۸
	ترس از نگارش	۳/۷۶	۴/۹۴	۱۳۴	۰/۰۰۰	۰/۸۳	۰/۱۱	۰/۲۶
	ترس از آمار	۳/۷۲	۱۰/۶۹	۱۳۴	۰/۰۰۰	۰/۴۶۴	۰/۳۷	۰/۵۵
	ترس از اجرای پژوهش	۳/۸۳	۱۲/۸۹	۱۳۴	۰/۰۰۰	۰/۵۶۲	۰/۴۷	۰/۶۴
	ترس از زبان پژوهش	۳/۴۱	۶/۰۵	۱۳۴	۰/۰۰۰	۰/۲۰	۰/۱۳۶	۰/۲۷
	ترس از درس روش تحقیق	۲/۸۱	-۰/۴۴	۱۳۴	۰/۶۵	-۰/۰۲۱	-۰/۱۱	۰/۷۳
	ترس از شایستگی	۳/۴۱	۱۲/۵۹	۱۳۴	۰/۰۰۰	۰/۲۷	۰/۲۲	۰/۳۰

همان‌طور که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد میانگین اضطراب پژوهشی دانشجویان در مؤلفه‌های؛ ترس از کتابخانه، ترس از نگارش، ترس از آمار، ترس از اجرای پژوهش، ترس از زبان پژوهش و ترس از شایستگی بیشتر از حد متوسط (ارزش ۳) است. همچنین نتایج نشان داد

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان...

میانگین اضطراب پژوهشی دانشجویان در مؤلفه ترس از درس روش تحقیق کمتر از حد متوسط است ($T=-0/44$, $df=134$, $P=0/65$). این مهم را می‌توان به رابطه خوب بین اساتید و دانشجویان، علاقه اولیه دانشجویان به درس روش تحقیق و پژوهش مربوط دانست در قسمت بحث به تبیین این یافته با توجه به نتایج مرحله دوم پرداخته می‌شود.

نتایج نشان داد که دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی در تمام مؤلفه‌های پژوهشی به جزء مؤلفه درس روش تحقیق دچار اضطراب پژوهشی بالاتر از حد متوسط هستند. در این میان توجه به عوامل ایجاد کننده اضطراب در این دانشجویان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به اینکه دانشجویان از چهار گرایش مختلف در نمونه پژوهش حضور داشتند پس عواملی جز ماهیت رشته می‌تواند در اضطراب آنها دخیل باشد. از این رو محققین بر آن شدند تا با مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته دلایل این اضطراب را از دیدگاه خود دانشجویان مورد بررسی قرار دهند.

ب: یافته‌های بخش کیفی

ادراک دانشجویان در مورد اضطراب پژوهشی، عوامل مؤثر بر آن و راهکارهای مقابله با آن در ۳ بُعد اصلی: رفتاری، ساختاری و محیطی دسته‌بندی و در ذیل شرح داده می‌شود.

۱. ادراک دانشجویان در مورد عوامل رفتاری مؤثر بر اضطراب پژوهشی

منظور از بُعد رفتاری، همان رفتار انسان‌ها است. بنابراین بُعد رفتاری؛ رفتار و روابط انسانی، ارتباطات و الگوهای خاص به هم پیوسته می‌باشند (الفدلی، ۲۰۰۸). عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی در بُعد رفتاری شامل؛ دانشجو و استاد می‌شود. در این کد اصلی، ادراک دانشجویان از عوامل رفتاری مؤثر بر اضطراب پژوهشی: در مورد اساتید و دانشجویان دسته‌بندی و در جدول ۵ شرح داده شده است. در بخش یافته‌ها برای ایجاد انسجام و نظم در ارائه مطالب با توجه به فرآیند کدگذاری منتخب یافته‌ها در ردیف‌های مرتبط با هم سازمان یافته‌اند.

جدول ۵: ادراک دانشجویان از عوامل رفتاری مؤثر بر اضطراب پژوهشی

ردیف	کدباز	کد محوری	کد منتخب
۱-۱	عدم مفید دانستن پژوهش، ترس از نگرارش پژوهش، ترس از انتقاد	ضعف	دانشجو
	از مقاله، ضعف در اعتماد به نفس، عدم علاقه و انگیزه به پژوهش	نگرشی	
۱-۲	ضعف در آمار و تحلیل داده‌ها، عدم مهارت مسئله یابی و مسئله-سازي، ضعف در انتخاب موضوع پژوهش، عدم آشنایی با انواع	ضعف	

۱. Al-Fadhli

مهارتی	روش‌های پژوهش، عدم آشنایی با زبان پژوهش، ضعف در سواد رایانه‌ای، ضعف در سواد کتابخانه‌ای، ضعف در نگارش گزارش پژوهش، عدم شناخت مجلات علمی معتبر، ضعف در زبان انگلیسی
عوامل شخصیتی	۱-۳ تعلق ورزی تحصیلی و پژوهشی، عدم برنامه‌ریزی مناسب، مسامحه‌کاری، گرایش به کپی برداری
آموزشی	۱-۴ پراکنده‌کاری اساتید، عدم هماهنگی اساتید دروس با یکدیگر، ضعف در آموزش مناسب روش‌های انجام پژوهش، توجه بیش از حد به بُعد نظری و عدم تمرکز به مهارت‌های عملی نگارش پژوهش، تاکید زیاد به نمره، عدم داشتن طرح درس مدون در طول ترم، عدم مشخص کردن موضوع پایان نامه دانشجوی، تعدد تکالیف در طول ترم، سهم ناچیز پژوهش در ارزشیابی و توجه به کمیت به جای کیفیت در پژوهش‌ها، عدم رابطه مناسب استاد با دانشجو
ضعف حرفه ای	۱-۵ استبداد اساتید در انتخاب موضوع، روحیه نامناسب در برخورد با دانشجو، قطعی شدن اساتید در انتخاب موضوع و روش پژوهش، عدم وجود روحیه جمع‌گرایی در بین اساتید، سخت‌گیری غیر ضروری در نگارش پژوهش، عدم پذیرش دانشجو، تأکید بیش از حد به قسمت نظری تا عملی و پژوهشی در درس‌ها به ویژه درس روش تحقیق
ضعف پشتیبانی	۱-۶ تحمیل فشار روحی و کاری زیاد به دانشجو، ضعف در تعاملات با دانشجویان، عدم نظارت مناسب بر روند کار دانشجو، عدم تخصیص زمان برای بررسی کار پژوهشی دانشجویان، عدم حمایت مالی دانشجویان در پژوهش‌های مشترک و عدم توجه به مسئولیت‌های خانوادگی دانشجویان
ضعف انگیزشی	۱-۷ عدم ایجاد انگیزه پژوهش توسط اساتید در دانشجویان، عدم علاقه مناسب اساتید به پژوهش

الف: عوامل مرتبط با دانشجو

اکثر شرکت کنندگان در پژوهش خود دانشجو را مهم‌ترین عامل مؤثر بر اضطراب ناشی از پژوهش می‌دانستند و به کدهایی در این زمینه اشاره کردند که در سه محور؛ ضعف در نگرش، ضعف در مهارت و عوامل شخصیتی جای می‌گرفت.

۱-۱: **ضعف نگرشی:** احساس اطمینان دانشجو نسبت به توانایی‌ها و تصور آنها از مهارت-های پژوهشی، از مهم‌ترین عوامل مؤثر در انجام پژوهش می‌باشد (لو^۱ و همکاران، ۲۰۱۰). گروهی از عواملی که دانشجویان مؤثر بر پژوهش و اضطراب ناشی از آن می‌دانستند به نگرش دانشجویان در مورد پژوهش باز می‌گشت. به عنوان مثال شرکت کننده شماره (۶) بیان داشت: «به نظرم به عامل مهم در اضطراب دانشجویایی مثل من؛ اعتقاد من به اینه که مقاله نوشتن و پایان‌نامه نوشتن کار بی‌خودی (بیپهوده) هست و آخرش چیزی ازش در نمی‌آید، یعنی مشکلی رو حل نمی‌کنه که با علاقه بریم سراغش» مشارکت کنندگان شماره (۱، ۷، ۱۶) هم به این نکته اشاره داشتند. باکن^۲ و همکاران (۲۰۱۰) از عوامل مؤثر بر پژوهش را علاقه و انگیزه فرد در انجام پژوهش بیان داشتند.

اکثر شرکت کنندگان در پژوهش ضعف در اعتماد به نفس دانشجویان را از عوامل اصلی ترس از پژوهش می‌دانستند به عنوان مثال شرکت کننده شماره (۱) بیان داشت «بیشتر ما دانشجویها اعتماد به نفس نداریم من خودم به موضوع ساده رو اینقدر بزرگ می‌کنم و فکر می‌کنم که اصلاً نمی‌تونم انجامش بدم همین زیاد اذیتم می‌کنه». یافته‌های این قسمت از پژوهش مطابق یافت‌های پژوهش هاینس و هاینس (۱۹۹۸) که نگرش و انگیزه پژوهشگر را از عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی می‌دانستند همخوانی دارد.

۱-۲. **ضعف در مهارت‌های پژوهشی:** دانشجویان مهارت در انجام پژوهش و فرآیندهای آن را از عوامل مؤثر بر نگرش پژوهش و اضطراب ناشی از آن می‌دانستند. در این مورد به گفته شرکت کننده شماره (۱۱) «من از پژوهش نمی‌ترسم راستش ترسم فقط از فصل چهارم مقاله و پایان‌نامه هست. نمی‌دونم چطوری جمعش کنم، همش باید دنبال کسی باشم که برام انجامش بده، خودم آمارم ضعیف هست» این گفته را مشارکت کنندگان (۱، ۴، ۵، ۸، ۹، ۱۳، ۱۵، ۱۹، ۱۸) هم تصدیق کردند. از عوامل مهم در اضطراب پژوهش یک دانشجو عدم توانایی او در مسئله‌یابی و انتخاب موضوع مناسب برای پژوهش می‌باشد (مصاحبه شونده، ۱، ۵ و ۹). همچنین دانشجویان عدم تسلط کافی خود بر انواع روش‌های پژوهش را از عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی می‌دانستند.

1. Lev

2. Bakken

3. Haynes, Haines

دانستند. در این باره مشارکت کننده (۱۰) بیان داشت «من اصلاً از روش‌های پژوهشی که می‌گن سر در نمی‌آرم، استاد راهنمام گفته باید پایان‌نامه‌ات رو به روش کیفی پیش ببری من اصلاً از این روش هیچ چیز نمی‌دونم، راستش خودشون هم به ما نگفتن». کاواکامی (۲۰۰۶) بیان داشت که رابطه معکوس بین مهارت پژوهشی و اضطراب پژوهشی وجود دارد، همچنین هیکنس و کوتریک (۲۰۰۶) نشان دادند که بین اضطراب پژوهش و مهارت‌های آماری رابطه کمی وجود دارد. مهارت‌های پژوهشی از جمله؛ مهارت در روش پژوهش؛ مهارت در ریاضیات و آمار؛ مهارت و سواد رایانه‌ای و اینترنتی، مهارت و سواد کتاب‌خانه‌ای و مهارت در مدیریت زمان از جمله مهارت‌های مؤثر بر میزان اضطراب پژوهشی پژوهشگران می‌باشد (عرفان‌منش و دیدگاه، ۱۳۸۸).

۳-۱. عوامل شخصیتی: برخی از عواملی که دانشجویان در زمینه اضطراب پژوهش خود بیان داشتند به ویژگی شخصیتی خود آنها بازمی‌گشت به عنوان مثال مشارکت‌کننده (۳) بیان داشت «راستش مشکل خود من هم هستم همش کارها رو می‌گذارم برا آخر ترم، اون وقت هم از بس سرم شلوغ میشه که می‌مونم کدوم رو انجام بدم و تو این ایام خیلی بهم فشار می‌یاد». مشارکت‌کنندگان (۲، ۷، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۸، ۱۹) هم به این مورد اشاره داشتند. یکی دیگر از مواردی که دانشجویان زیادی به آن اشاره داشتند که باعث اضطراب آنها می‌شد و زمینه شخصیتی داشت؛ عدم رعایت اخلاق در فرآیند پژوهش بود به عنوان مثال مشارکت‌کننده (۵) بیان داشت «راستش خودم برای نوشتن فصل دو پایان‌نامه خیلی از موارد کپی برداری کردم یعنی بدون اینکه منبع رو ببینم از جای دیگه‌ای نقل کردم و درست ارجاع ندادم همش فکر می‌کنم اگر روز دفاع داور یا راهنمام بفهمه چی برام پیش خواهد آمد. من که فکر می‌کنم استادهام متوجه میشن فقط به روشون نمی‌آرن». عوامل شخصیتی پژوهشگران از جمله عوامل مؤثر بر میزان اضطراب پژوهشی می‌باشد (عرفان‌منش و دیدگاه، ۱۳۸۸).

ب: عوامل مرتبط با استاد:

دانشجویان شرکت‌کننده در این پژوهش اساتید را به‌ویژه اساتید راهنما و مشاور پایان‌نامه و استاد درس روش تحقیق را از عوامل مؤثر در اضطراب پژوهشی دانشجویان و مهارت پژوهش او می‌دانستند و در این مورد به عواملی اشاره داشتند که در محورهای، ضعف حرفه‌ای استاد، آموزش، ضعف پشتیبانی و ضعف انگیزشی جای می‌گرفت.

۴-۱. عوامل آموزشی: دانشجویان از عوامل تأثیرگذار در اضطراب پژوهشی خود را نحوه و شرایط آموزشی اساتید بیان کردند به عنوان مثال مشارکت‌کننده (۳) بیان داشت «اساتید خیلی

1. Kawakami

2. Hikienz & Kotrik

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان...

پراکنده کاری می‌کنن اصلاً با هم هماهنگ نیستن، هر کدوم یک کار از دانشجو می‌خواد اگه همین استادها اول ترم بشینن و با هم برنامه‌ریزی کنن ما به مشکل نمی‌خوریم و آخر دچار اضطراب نمی‌شیم؛ راستش حتی برای ما دانشجویان دکتری که برخی از اساتید با هم مشترک درسی رو برمی‌دارن باز هم هماهنگ نیستن». در این مورد دانشجویان اعتقاد داشتند بهتر است اساتید اول ترم تحصیلی با هم جلسه‌ای را تشکیل دهند و در این جلسه هر کدام از آن‌ها طرح درس ترمی خود را ارائه دهند و سعی شود اساتید کارهای کلاسی متناسب با زمان دانشجو در ترم تحصیلی و در یک راستا و مکمل از دانشجویان بخواهند. به اعتقاد برخی از دانشجویان سهم پژوهش در ارزشیابی پایانی دانشجویان خیلی کم است (مصاحبه شونده‌گان، ۱۲، ۱۶ و ۲۰)، همچنین مشارکت‌کننده (۷) بیان داشت «استادها خیلی به نمره تأکید می‌کنن که این خودش از عوامل اصلی اضطراب هستش، من نمی‌گم نمره نباید باشه بلکه نظرم اینه که یادگیری خودش از گرفتن یک نمره صرف بهتره، دانشجوی تحصیلات تکمیلی دیگه خودش برای یادگیری آمده». مشارکت‌کننده‌گان (۵، ۱۷ و ۱۹) هم به این مورد اشاره داشتند. یکی دیگر از عواملی که جای تأمل دارد به گفته دانشجویان تأکید زیاد به قسمت نظری و عدم توجه به فعالیت‌های عملی و پژوهشی دانشجو می‌باشد که زمینه‌ساز ضعف مهارت‌های پژوهشی و از طرفی دیگر اضطراب دانشجو به علت عدم مهارت در برخورد با پژوهش می‌باشد. در این زمینه مشارکت‌کننده (۱۷) بیان داشت: «اساتید درس‌ها به کتاب و جزوه و امتحان پایان ترم خیلی بیشتر از پژوهش برای دانشجویان تأکید دارن حتی داخل درس روش تحقیق که اسمش مشخص می‌کنه که باید عملی کار کنیم بازم قسمت نظری در اولویت هست تا کار پژوهشی». بلاند^۱ و همکاران (۲۰۰۵) عوامل آموزشی و تدریس را از عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی بیان داشتند، همچنین صفری مرادآبادی و همکاران (۱۳۹۶) از جمله مهم‌ترین موانع پژوهشی دانشجویان را مشغله کاری و فشردگی واحدهای درسی بیان داشتند.

۵-۱. ضعف حرفه‌ای اساتید: از عوامل مهم دیگری که دانشجویان در اضطراب خود مؤثر می‌دانستند عوامل مرتبط با ضعف حرفه‌ای اساتید بود. به عنوان مثال مشارکت‌کننده (۸) بیان داشت «اساتید در انتخاب موضوع به دانشجویان فشار زیادی وارد می‌کنن و اصلاً به استاد فقط به سری موضوع خاص رو تأیید می‌کنن و دیگر موضوع‌ها رو حتی مهم هم نمی‌دونه، بهتره که بیشتر به نظر دانشجو در انتخاب موضوع توجه بشه، باید استاد بدون دانشجو می‌خواد پژوهش رو انجام بده». در این باره دانشجویان دیگر نیز اذعان داشتند هر استاد به موضوعات خاصی علاقه

^۱ . Bland

نشان می‌دهد این می‌تواند به علایق پژوهشی اساتید یا روش‌شناسی مورد نظر آنان مرتبط باشد که به دانشجویان تحمیل می‌شود.

سخت‌گیری بی‌مورد در مورد مقاله و پایان‌نامه خود از دیگر عوامل تأثیرگذار بر اضطراب پژوهشی دانشجویان است (مصاحبه‌شونده، ۱۵ و ۱۹). دانشجویان روحیه فردگرایی اساتید را نیز از عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهش می‌دانستند در این باره مشارکت‌کننده (۷) بیان داشت « یکی از عوامل مؤثر بر اضطراب دانشجویان اینه که استادها جمعی فکر نمی‌کنند و چطور بگم اصلاً موضوعات هم رو قبول ندارن، یعنی همیشه که یک موضوع رو طوری باشه که دو استاد قبولش داشته باشن یا اصلاً نمی‌خوان یه دانشجو مقاله رو همزمان با خودشون با استاد دیگه‌ای هم کار کنه». مشارکت‌کنندگان (۱۱، ۱۵ و ۱۸) دیگر نیز به این نکته که اساتید خواهان مقاله فردی با دانشجو هستند تأکید داشتند و دلیل آن را این گونه بیان می‌کردند که اساتید نمی‌توانند با هم به توافق برسند و هر کدام می‌خواهند از امتیاز مقاله دانشجو به تنهایی استفاده کنند که این باعث بالا رفتن حجم کار دانشجویان می‌شود.

۶-۱. ضعف پشتیبانی: حمایت و پشتیبانی اساتید از دانشجویان از عوامل مؤثر بر کیفیت پژوهش‌های دانشجویان و کاهش اضطراب آنها می‌باشد (مصاحبه‌شونده، ۱). در این مورد دانشجویان به عواملی چون؛ عدم نظارت مناسب بر روند انجام کار پژوهشی دانشجویان (مصاحبه‌شونده، ۹، ۱۲ و ۱۸)؛ عدم درک مسئولیت‌های اجتماعی و خانوادگی دانشجو (مصاحبه‌شوندگان، ۲، ۱۳، ۱۷) و عدم حمایت مالی اساتید و سهم‌شدن در هزینه‌های انجام و پذیرش مقاله در همایش‌ها و ژورنال‌ها (مصاحبه‌شونده، ۱۴ و ۱۹) اشاره داشتند. رومزپور و همکاران (۱۳۹۶) پشتیبانی را از عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی پژوهشگران بیان داشتند.

۷-۱. ضعف انگیزشی: به اعتقاد دانشجویان از عوامل مؤثر دیگر در اضطراب پژوهشی و کاهش کیفیت پژوهش‌های آنها نبود انگیزه مناسب پژوهش در اساتید و دانشجویان از یک طرف و از سوی دیگر عدم توجه اساتید به ایجاد انگیزه پژوهش (درونی و بیرونی) در دانشجویان اشاره داشتند (مصاحبه‌شوندگان، ۲، ۷، ۱۸ و ۲۰). به عنوان مثال مشارکت‌کننده (۷) بیان داشت « اساتید خودشون اصلاً راغب به پژوهش نیستن و دنبال کار پژوهشی نمی‌رون ». در این زمینه دانشجویان استدلال‌هایی چون ضعف علمی اساتید در زمینه پژوهش و عدم تمایل به ایجاد دغدغه برای خود جهت اصلاح مقالات و راهنمایی دانشجویان را بیان داشتند. انگیزش اساتید به پژوهش نقش مهمی در گرایش و ترغیب دانشجویان به پژوهش دارد (جوادیان، ۱۳۸۱؛ نقل در دریازاده و کوهپایه‌زاده، ۱۳۹۴).

۲. ادراک دانشجویان در مورد عوامل سازمانی مؤثر بر اضطراب پژوهشی

عوامل سازمانی، عواملی مربوط به سازمان است که فعالیت‌ها و اقدامات را تحت تاثیر قرار می‌دهد. عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی در بُعد سازمانی شامل؛ عوامل مؤثر موجود در دانشکده می‌شود. عوامل اجتماعی دانشگاه و محیط آموزشی و پژوهشی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر توسعه پژوهش محسوب می‌شود (بارد و همکاران، ۲۰۰۰) محیط آموزشی- پژوهشی عبارت است از عوامل آموزشی و میان فردی متعددی که بر توسعه پژوهشگری در یک نظام آموزشی نقش دارد (گراوند و همکاران، ۱۳۹۲) در این کد اصلی، ادراک دانشجویان از عوامل سازمانی مؤثر بر اضطراب پژوهشی: در مورد دانشکده؛ دسته‌بندی و در جدول ۶ شرح داده شده است.

جدول ۶: ادراک دانشجویان از عوامل سازمانی مؤثر بر اضطراب پژوهشی

کد منتخب	کد محوری	کدباز	ردیف
دانشکده	نگرشی- فرهنگی	ضعف فرهنگ پژوهش در دانشکده، نبود فرهنگ کار تیمی در پژوهش‌های دانشگاهی	۲-۱
	پشتیبانی سازمانی	نبود هسته‌های پژوهشی دانشجویی در دانشگاه، ضعف در دسترسی به منابع اطلاعاتی، نبود اعتبارات پژوهشی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی، ضعف در برنامه‌های تشویقی دانشجویان، عدم حمایت‌های مناسب از طرح‌های دانشجویی و کمبود امکانات پرینت و زیراکس	۲-۲

۲-۱. عوامل نگرشی- فرهنگی: فرهنگ سازمان از عوامل مؤثر در هر زمینه‌ای بر روی کارکنان و ارباب رجوعان آن سازمان می‌باشد. در نظام آموزش عالی نیز دانشجویان مهم‌ترین ارباب رجوعان این سازمان‌ها محسوب می‌شوند. به اعتقاد دانشجویان یکی از عوامل مهم در اضطراب پژوهشی و ضعف عملکرد در پژوهش‌ها نبود فرهنگ پژوهش در دانشکده می‌باشد (مصاحبه شوندگان، ۷، ۹، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۹). به بیان یکی از دانشجویان «داخل دانشکده ما فرهنگ پژوهش ضعیف هست، یعنی نه استاد تمایل به کار پژوهشی دانشجویان دارد، نه برایش وقت می‌گذارد، این باعث میشه دانشجو هم درگیر نشه، وقتی رسید به پایان‌نامه تازه می‌فهمه که باید چی کار کنه، وقتی کسی از قبل کار نکرده باشه یهو وارد یک کار بزرگ بشه، هر کسی که باشه بهش اضطراب وارد میشه» (مصاحبه شوند، ۱۱). یکی دیگر از عوامل مورد نظر دانشجویان ضعف

کار تیمی در دانشکده برای انجام پژوهش بود(مصاحبه شوندهگان، ۲۰، ۱۷، ۱۱، ۶، ۴) در این باره مشارکت‌کننده (۴) بیان داشت «بیشتر استادها اصلاً کار گروهی رو قبول ندارن و فکر می‌کنن برخی می‌خوان با عنوان کار گروهی از زیر کار در برن(شانه‌خالی کردن)، این خیلی بده؛ آخه کسی نیس بگه ما قرار باشه کار نکنیم که پول می‌دیم بیرون برامون بنویسن». این مهم نیز با توجه به بیان مشارکت‌کنندگان به عدم نهادینه شدن فرهنگ کار تیمی در فضای آکادمیک کشور بر می‌گردد.

۲-۲. عوامل پشتیبانی - سازمانی: پشتیبانی از دانشجویان در انجام پژوهش از عوامل مؤثر بر کاهش اضطراب دانشجویان و ایجاد انگیزه پژوهش در آنها می‌باشد. در این باره دانشجویان عوامل زیادی را که بر اضطراب پژوهشی و کاهش رغبت به پژوهش آنها اثرگذار است؛ برشمردند که در جدول ۶ به آنها اشاره شده است؛ به عنوان مثال مصاحبه شونده (۲) بیان داشت «یکی از عوامل تأثیرگذار بر پژوهش‌های دانشجویان و ایجاد اضطراب برای آنها، نبود هسته‌های پژوهشی داخل دانشکده هست، به نظرم اگر هسته‌های پژوهش داخل دانشکده دایر بشه یعنی اتاقی برای پژوهش که دانشجویان باهم ارتباط داشته باشن، و یک استاد هم برای مشاوره پژوهشی بعضی روزها اونجا حضور پیدا کنه تا مشکلات دانشجویها رو حل کنه خیلی از این ترس دانشجویان از بین می‌ره، حداقل اینکه فکر می‌کنه غیر استاد درسش که می‌خواد بهش نمره بده کسی هست که کمکش کنه و ضعف‌هاش رو بگه، چون با استاد راهنمای درس، مشورت یه ترس داره که فکر می‌کنی این ضعف‌ها داخل نمره نهایی کارت تأثیر داره». به اعتقاد دانشجویان تشکیل هسته‌های پژوهشی در دانشکده‌ها علاوه بر بالا بردن تعاملات علمی دانشجویان با همدیگر و اساتید، مانع از برخی ترس‌های نهادینه شده در دانشجویان می‌شود. از دیگر عواملی که دانشجویان کارشناسی ارشد به آن اشاره داشتند نبود امکانات پرینت و زیراکس برای آنها در دانشکده هست، در این باره مشارکت‌کننده (۱۲) بیان داشت: «راستش باید امکانات پرینت و زیراکس هم برای دانشجویها فراهم بشه، چون این هزینه‌ها خودش برای برخی دانشجویها سنگین هست و از دلایل عدم رغبت و میل به پژوهش هستش و باعث میشه از کار پژوهشی بترسن، البته قبول دارم که یک‌ساز و کاری هم باید باشه که مثلاً هر دانشجو چند برگ حق داره پرینت بگیره، یا حداقل پرینتر باشه بگن برگ رو دانشجو بپاره». در این راستا مشارکت‌کنندگان دیگر نیز عدم حمایت مناسب و کافی از طرح‌های دانشجویی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی را از دلایل عدم رغبت به پژوهش و ترس از هزینه‌های انجام پژوهش می‌دانستند(مصاحبه‌شوندهگان، ۵، ۱۸، ۱۶). عوامل سازمانی چون در اختیار قرار دادن امکانات و ابزار اضطراب پژوهشی را کاهش می‌دهد و سبب

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان...

تشویق محققان به انجام پژوهش می‌شود (آستین و پیلات، ۱۹۹۰). همچنین حاج‌صالحی و همکاران (۱۳۹۳) موانع مالی و عدم حمایت مالی مناسب از پژوهشگران را از موانع انجام پژوهش بیان داشت.

۳. ادراک دانشجویان در مورد عوامل زمینه‌ای مؤثر بر اضطراب پژوهشی

این بُعد به عوامل زمینه‌ای مؤثر بر اضطراب پژوهشی دانشجویان اشاره دارد. این بُعد شامل تمام شرایط و عوامل محیطی بیرون نظام اداری می‌باشد، عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی در بُعد زمینه‌ای شامل؛ عوامل مؤثر نظام آموزشی و جامعه می‌شود. در این کُد اصلی، ادراک دانشجویان از عوامل سازمانی مؤثر بر اضطراب پژوهشی؛ در مورد نظام آموزشی و جامعه دسته‌بندی و در جدول ۷ شرح داده شده است.

جدول ۷: ادراک دانشجویان از عوامل زمینه‌ای مؤثر بر اضطراب پژوهشی

ردیف	کدباز	کد محوری	کد منتخب
۳-۱	نبود اعتبارات پژوهشی برای دانشجویان	پشتیبانی	
۳-۲	توجه بیش از حد به واحدهای نظری به جای عملی، نگاه مقطعی به پژوهش، عدم وجود برنامه مناسب در نظام کلان آموزشی، عدم تناسب نرخ استاد با دانشجو و غلبه دیدگاه آموزشی بر پژوهشی	برنامه‌ریزی	نظام آموزشی
۳-۳	عدم نگرش مثبت جامعه به پژوهش	نگرش	جامعه
۳-۴	عدم همکاری در جمع‌آوری داده‌های پژوهش	پشتیبانی	

الف. عوامل مرتبط با نظام آموزشی: در این زمینه نظام آموزشی به صورت یک کل در

نظر گرفته شده و شامل تمام مراکز و معاونت‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به عنوان متولیان اصلی برنامه‌ریزی آموزشی برای دانشجویان به ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشد. بر هیچ‌کس پوشیده نیست که برنامه‌ریزی اصلی برای تغییر نگرش دانشجو و ایجاد مهارت-

^۱ . Austin & Pilat

های پژوهشی در دانشجویان بر عهده این وزارتخانه است. از طرفی با افزایش مهارت پژوهشی در دانشجویان زمینه کاهش اضطراب در دانشجویان فراهم می‌شود.

۳-۱. پشتیبانی: در این باره بسیاری از دانشجویانی که مورد مصاحبه قرار گرفتند یکی از عواملی را که موجب ترس آن‌ها از انجام پژوهش‌های کلاسی و بی‌میلی آنها برای شرکت در همایش‌ها و ارسال مقاله به مجلات علمی می‌شد را هزینه‌های این کار بیان داشتند (مصاحبه-شوندگان، ۱۹، ۱۶، ۱۳، ۱۰، ۷، ۶، ۳). در این باره مصاحبه‌شونده (۱۹) بیان داشت «متأسفانه به حمایت مالی از پژوهش‌های دانشجویی در نظام آموزشی ما هیچ توجهی نشده است و همین باعث می‌شود دانشجویان از کار پژوهشی و فعالیت پژوهشی که استاد می‌گوید بترسند؛ نمی‌دونم چرا برای اساتید که اینقدر حقوق می‌گیرند کمک هزینه پژوهش در نظر گرفته می‌شود ولی برای دانشجویان هم تو سطح تحصیلات تکمیلی هیچ توجهی نمی‌شود، الان برای یک همایش باید کلی دانشجویان که بیشتر شغلی هم ندارند هزینه کنند، حتی بیشتر مجلات برای داوری و چاپ دارن پول می‌گیرن، ولی هیچ کس به این نکته که دانشجویان این پول رو از کجا بیارن توجه نمی‌کنه، به نظرم یکی از عوامل بی‌میلی و ترس از پژوهش همین می‌تونه باشه».

۳-۲. برنامه‌ریزی. در نظام آموزش عالی کشور ما برنامه‌ریزی‌ها بیشتر متمرکز و در سطح وزارت انجام می‌شود. دانشجویان مورد مصاحبه قرار گرفته عواملی را مؤثر در اضطراب پژوهشی و کاهش مهارت‌های پژوهش‌شان بیان داشتند که ریشه در برنامه‌ریزی در سطح کلان نظام آموزشی دارد. به عنوان مثال مشارکت‌کننده (۷) بیان داشت: «در نظام آموزشی ما برای دانشجویان مخصوصاً رشته‌های علوم انسانی بیشتر به واحدها و دروس نظری توجه می‌شود تا عملی و پژوهشی، نمی‌دونم ولی برای ارشد ما که فقط یک درس روش تحقیق با پایان‌نامه کار پژوهشی دارن؛ که البته داخل همین درس هم بیشتر تأکید بر مباحث نظری هست تا عملی. بقیه درس‌ها کل نمره نهایی، امتحان و کارهای غیر پژوهشی هست، بهتره برای هر درسی داخل طرح اولیه به قسمت پژوهشی در نظر بگیرن که دانشجویان با پژوهش داخل اون واحد و عناوین درسی آشنا بشن، به نظرم این طوری بازده کار هم بهتر می‌شه». توجه مقطعی به کار پژوهشی نیز از دیگر عوامل کاهش مهارت دانشجویان و اضطراب او هنگام رو به رو شدن با پژوهش به علت این؛ عدم مهارت می‌باشد. به اعتقاد دانشجویان باید از همان سال‌های ورود به دانشگاه و حتی در سال‌های دوره متوسطه دوم به پرورش مهارت‌های پژوهشی در فراگیران توجه شود (مصاحبه‌شوندگان، ۳، ۱۸، ۱۱، ۹، ۵، ۸). از دیگر عواملی که دانشجویان آن را در عدم مهارت پژوهشی خود و در نتیجه اضطراب بیشتر هنگام روبه‌رو شدن با پژوهش می‌دانستند؛ عدم رعایت حد نصاب دانشجویان برای هر کلاس در تحصیلات تکمیلی و پذیرش زیاد دانشجویان -

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان...

باشد(مصاحبه‌شوندگان، ۸،۶،۱۷) در این باره مشارکت‌کننده(۱) بیان داشت «کلاس‌های دانشجویان ارشد خیلی شلوغ هست و اساتید نمی‌تونند به تک تک دانشجویها رسیدگی کنن، به نظرم برای مقطع ما بهتره هر کلاس ۵ تا ۶ نفر دانشجو داشته باشه تا استاد بتونه به کار همه دانشجویها رسیدگی کنه و اشکالات پژوهشی اونا رو بگه».

ب. عوامل مرتبط با جامعه:

۳-۳. **نگرش اجتماعی به پژوهش.** در این باره عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی و از طرفی عدم رغبت به پژوهش طبق گفته دانشجویان نبود نگرش مثبت به پژوهش در جامعه از عوامل مؤثر بر پژوهش‌های آنها می‌باشد در این باره مشارکت‌کننده(۱۳) بیان داشت: «داخل جامعه ما اصلاً به پژوهش بها نمی‌دن، مردم به کار پژوهشی دانشجو به دیده تمسخر نگاه می‌کنن، راستش خودم داخل خونمون خجالت می‌کشم به خانوادم بگم برای تحقیق باید برم پرسشنامه توزیع کنم». عدم نگاه درست به پژوهش در جامعه خود می‌تواند از عوامل زمینه‌ساز اضطراب پژوهشی در دانشجویان باشد(مصاحبه‌شونده، ۲).

۳-۴. **پشتیبانی.** پشتیبانی در هر سطحی باعث ایجاد رغبت در پژوهشگران می‌شود. در این میان از عوامل مؤثر بر اضطراب پژوهشی دانشجویان عدم همکاری جامعه در پر کردن پرسشنامه‌ها و دقت در این کار می‌باشد(مصاحبه‌شوندگان، ۸،۱۲،۱۵،۱۶،۱۹). در این باره مشارکت‌کننده(۱۲) بیان داشت: «متأسفانه در جامعه ما رویکرد خوبی برای همکاری با دانشجویان جهت تکمیل پرسشنامه و انجام مصاحبه وجود ندارد. دوست خود من پرسشنامه پایان‌نامه‌اش رو توزیع کرده بود، افراد نمونه‌اش اصلاً بدون مطالعه پرسشنامه رو پر کرده بودن، و نتیجه کارش خراب شد، استادش گفته بود باید دوباره توزیع کنه، منم می‌ترسم داخل پایان‌نامه‌ام به همچین مشکلی برخورد کنم». در این زمینه متأسفانه در جامعه ما این مشکل وجود دارد که افراد که پرسشنامه را می‌گیرند در جواب دادن آن بدون مطالعه دقیق گویه‌ها اقدام به پر کردن گزینه‌ها می‌کنند که این امر باعث می‌شود در برخی پژوهش‌ها پژوهشگر به مشکل برخورد کند. علمدار و افشون(۱۳۸۲) یکی از موانع اصلی پژوهش را دسترسی به نمونه و مسائل مربوط به همکاری جامعه بیان داشت.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین اضطراب پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه بیرجند بالاتر از حد متوسط است ($T=12/94$, $df=134$, $P=0/000$). از طرفی با بررسی میزان اضطراب پژوهشی دانشجویان در مؤلفه‌های مختلف این نتیجه حاصل شد که به جز اضطراب پژوهشی دانشجویان در زیرمؤلفه ترس از درس

روش تحقیق در سایر زیرمؤلفه‌ها بالاتر از حد متوسط قرار داشت. که این امر نشان دهنده اضطراب بالای پژوهشی دانشجویان می‌باشد. اضطراب پژوهش یکی از اختلالات و اضطراب‌های شایع میان دانشجویان می‌باشد (غلامی‌پورنگ، ۱۳۹۶). در این راستا مقاله‌ای در داخل کشور که به بررسی اضطراب پژوهش دانشجویان پرداخته باشد یافت نشد. اما نتایج این قسمت با یافته پژوهش برینکمن^۱ و همکاران (۲۰۱۲) همخوانی دارد.

در ادامه با توجه به این که در تمامی مؤلفه‌ها به‌جز مؤلفه ترس از درس روش تحقیق دانشجویان اضطراب بالاتر از حد متوسط داشتند. لذا پژوهشگران بر آن شدند تا به بررسی علل اضطراب پژوهشی دانشجویانی بپردازند. در مورد این مؤلفه نیز (ترس از درس روش تحقیق) همان طور که قبلاً نیز اشاره شد دانشجویان عنوان داشتند که ذاتاً این درس و آشنایی با فرآیند پژوهش را دوست دارند و متمایل به یادگیری آن هستند اما عواملی که در ادامه به آن پرداخته خواهد شد مانع از انجام پژوهش‌های مناسب توسط دانشجویان و ایجاد اضطراب پژوهشی در آن‌ها می‌شود.

یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته با دانشجویان در ۳ بُعد سازمان یافت. در بُعد رفتاری که روابط، رفتار و ارتباطات انسانی را شامل می‌شود (الفدلی، ۲۰۰۸). عواملی چون ضعف نگرش دانشجویان به پژوهش، ضعف مهارتی آنان در انجام پژوهش و عوامل شخصیتی در زمینه اضطراب پژوهشی دانشجویان نقش دارد و عواملی چون چالش در آموزش اساتید، ضعف حرفه‌ای اساتید، ضعف در پشتیبانی از دانشجویان در انجام امور پژوهشی و ضعف در انگیزش اساتید به انجام پژوهش موجب ایجاد چالش‌هایی برای دانشجویان در این زمینه و اضطراب پژوهشی آنان می‌شود. نتایج این بخش از پژوهش با پژوهش‌های باکن و همکاران (۲۰۱۰)، هانیس و هانیس (۱۹۹۸)، کاواکامی (۲۰۰۶)، کوتریک (۲۰۰۶)، عرفان منش و دیدگاه (۱۳۸۸)، بلاند و همکاران (۲۰۰۵)، صفری مرادآبادی و همکاران (۲۰۰۶) و حدادیان (۱۳۸۱) همخوانی دارد.

ادراک دانشجویان در مورد عوامل سازمانی مؤثر بر اضطراب پژوهشی در مؤلفه‌های، ضعف پشتیبانی سازمانی و ضعف نگرشی - فرهنگی پژوهش در دانشگاه اشاره داشت. در این زمینه می‌توان فرهنگ سازی برای انجام پژوهش و کار تیمی، تشکیل هسته‌های پژوهشی در دانشکده‌ها، تأمین اعتبارات پژوهشی برای دانشجویان و حمایت از طرح‌های پژوهشی آنان گام‌های مؤثری در این زمینه برداشت. نتایج این قسمت از یافته‌ها با پژوهش‌های آستین و پلات (۱۹۹۰) و حاج

1 . Brinkman

2 . Al-Fadhli

3 . Austin & Pilat

شناسایی میزان و علل اضطراب پژوهشی در دانشجویان...

صالحی و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی داشت و آنان نیز یافته‌هایی در راستای این بخش اشاره داشتند. عوامل اجتماعی و محیطی دانشکده از عوامل مهم و مؤثر بر اضطراب پژوهشی می‌باشد (بارد و همکاران، ۲۰۰۰ و گراوند و همکاران، ۱۳۹۳).

ادراک دانشجویان در زمینه عوامل زمینه‌ای مؤثر بر اضطراب پژوهشی در ابعاد نظام آموزشی و جامعه سازمان یافت. در این سطح با توجه به یافته‌های اشاره شده می‌توان با پشتیبانی مالی و علمی از دانشجویان، برنامه‌ریزی مناسب آموزشی جهت ایجاد توازن در واحدهای دروس تئوری و عملی، عدم نگاه مقطعی به پژوهش و داشتن دیدگاه کلان در این زمینه و همچنین ایجاد نگرش مثبت به پژوهش در اجتماع زمینه بهبود عملکرد پژوهشی دانشجویان و کاهش اضطراب ناشی از این امر را در آنان فراهم آورد. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش علمداری و افشون (۱۳۸۲) همخوانی دارد.

توجه به دانشجو و اهمیت دادن به فعالیت‌های پژوهشی آنها زمینه تداوم فعالیت‌های پژوهشی در آینده برای کشور را فراهم می‌سازد. در این راستا توجه به کاهش زمینه‌های ایجاد کننده اضطراب پژوهشی دانشجویان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به نتایج به طور کل می‌توان در هر کدام از ابعاد پیشنهادهای زیر را برای کاهش اضطراب پژوهشی دانشجویان بیان داشت:

- در دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها به تشکیل هسته‌های پژوهشی در گروه‌های آموزشی و حمایت مالی و علمی از دانشجویان در راستای انجام پژوهش اقدام شود.
- در دانشگاه‌ها امکانات سخت افزاری چون پرینتر و سایر ملزومات مورد نیاز دانشجویان در انجام امور پژوهشی فراهم شود.
- اساتید به پژوهش‌های دانشجویی بیشتر اهمیت داده و با داشتن طرح درس مدون مانع از پراکنده کاری و اضطراب دانشجویان در طول تحصیل شوند همچنین در ابعاد علمی و مالی اساتید با دانشجویان در نگارش بیشتر همکاری داشته باشند.

تشکر و قدردانی

مقاله برگرفته از طرح پژوهشی خاتمه یافته برای دانشگاه بیرجند می‌باشد و با حمایت مالی این دانشگاه انجام گرفته است. بدینوسیله از تمام همکاران در دانشگاه بیرجند؛ به ویژه گروه مطالعات برنامه‌ریزی درسی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی که در جمع آوری اطلاعات مربوط به این پژوهش ما را یاری کردند کمال تشکر و قدردانی را داریم.

منابع و مآخذ

- تابعی، سیدضیال‌الدین و محمودیان، فرزاد (۱۳۸۶). اخلاق در پژوهشگری. *اخلاق در علوم و فناوری*، (۱)۲، ۴۹-۵۴.
- حاج صالحی، الهام؛ سلطانی، راحله و شریف یراد، غلامرضا (۱۳۹۳). بررسی موانع انجام پژوهش از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مجله تحقیقات نظام سلامت*، ۱۰(۱)، ۹۸-۱۰۵.
- درباززاده، سعیده و کوهپایه‌زاده، جلیل (۱۳۹۴). دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی نسبت به خودکارآمدی پژوهشی. *مجله علوم پزشکی رازی*؛ ۲۲(۱۴۴): ۶۸-۷۵.
- روم‌پور، نازنین محمد؛ نظری، فریبا و مکوندی، نهنام (۱۳۹۶). تعیین عوامل مرتبط با اضطراب پژوهشی اعضای هیئت علمی گروه‌ها علم و اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های ایران. *مجله علم‌سنجی کاسپین*؛ ۴(۱): ۱۷-۲۵.
- رومیانی، یارالله؛ میرشاه جعفری، سید ابراهیم و نصر اصفهانی، احمد رضا (۱۳۸۵). موانع سازمانی و آموزشی مربوط به فعالیتهای پژوهشی دبیران آموزش و پرورش. *مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۴(۱۶)، ۷۴-۵۹.
- صالحی، منیره؛ کارشکی، حسین و آهنچیان، محمدرضا (۱۳۹۴). اعتباریابی مقدماتی مقیاس انگیزش پژوهشی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی. *مطالعات روان‌شناختی*؛ ۱۱(۱): ۵۱-۷۳.
- صفری مراد آبادی، رمضانخانی، علی. آقاملایی، تیمور. حسینی، مرضیه. دادی پور، سکینه. (۱۳۹۶). موانع انجام پژوهش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان. *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*؛ ۹(۳): ۱-۹.
- عرفان‌منش، محمدمبین و دیدگاه، فرشته (۱۳۸۸). اضطراب پژوهش و دلایل بروز آن در پژوهگران و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها: بررسی متون. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، (۸۹)، ۷۲-۵۹.
- علمداری، علی‌کرم؛ افشون، اسفندیار (۱۳۸۲). موانع موجود در انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های شهر یاسوج. *ارمغان دانش*، ۸(۲۲): ۳۴-۲۷.
- غلامی بورنگ، فاطمه. مه‌رام، بهروز. کاشکی، حسین. (۱۳۹۶). ساخت و اعتباریابی مقیاس اعتباریابی اضطراب از پژوهش در دانشجویان. *روان پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*؛ ۲۳(۱): ۹۳-۷۸.
- میرغفارزاده، شمسی، نظری، حسن و متذکر، مرتضی (۱۳۹۱). بررسی موانع موثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال ۱۳۸۹. *مجله دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل*؛ ۱۰(۶): ۴۱-۵۰.
- Al-Fadhli, S. (2008). Students' Perceptions of E-learning in Arab Society: Kuwait University as a case study. *E-Learning and Digital Media*, 5(4), 418-428.

Alpturk A. (2015). High school students time management skills in relation to research anxiety. *Educational Research and Reviews*; 10(16):2241–9. doi: 10.5897/err2015.2345

Austin, AE, Pilat, M.(1990). Tension, stress and the tapestry of faculty lives. *Academe*; 76 (1): 38-42.

Bard, C. C., Bieschke, K. J., Herbert, G. T., & Eberz, A. B. (2000). Predicting research interest among rehabilitation counseling students and faculty. *Rehabil Couns Bull*, 44, 48-55.

Bland CJ, Center BA, Finstad DA, Risbey KR, Staples JG.(2005). A Theoretical, Practical, Predictive Model of Faculty and development Research Productivity. *Academic Medicine*; 80(3): 225-37.

Bolin BL, Lee KH, GlenMaye LF, Yoon DP. (2012) Impact of research orientation on attitudes toward research of social work students. *Journal of Social Work Education*; 48(2):223-43. doi: 10.5175/ jswe.2012.200900120

Brinkman SN, Hartsell-Gundy AA. (2012) Buildingtrust to relieve graduate student research anxiety. *Public Services Quarterly*; 8(1):26–39. doi: 10.1080/15228959.2011.591680

Brinkman SN, Hartsell-Gundy AA.(2012). Buildingtrust to relieve graduate student research anxiety. *Public Services Quarterly*; 8(1):26–39.

Brunt ,AR & Rhee, YS.(2008). Obesity and lifestyle in US college students related to living arrangements. *Appetite*. 51(3):615-21.

Cooper, K. M., Downing, V. R., & Brownell, S. E. (2018). The influence of active learning practices on student anxiety in large-enrollment college science classrooms. *International Journal of STEM Education*, 5(23),1-15. <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0123-6>.

Daly C. Evaluation for New Learning Contexts: How Can It Be Fit for Purpose? *Education*. 2008;4(1):127-138.

Daly C.(2008). Evaluation for New Learning Contexts: How Can It Be Fit for Purpose? *Education*.:4(1):127-138.

England, B.J., Brigati, J.R., Schussler, E., & Chen, M.M.(2019). Student Anxiety and Perception of Difficulty Impact Performance and Persistence in Introductory Biology Courses. *CBE—Life Sciences Education*, 18(2), 1-13.

Gmelech, W.H; Lovrich,N. P; Wilke, P.k.(1984) Anational Stress among university Faculty members. *Phi Deita kappan*,367.

Higgins CC, Kotrlik JW.(2006). Factors Associated with Research Anxiety of University Human Resource Education Faculty. *Career and Technical Education Research*; 31(3): 175-99.

Hutchins KK. (2013). *Strengthening the development of communityuniversity partnerships in sustainability science research*. Orono, Maine: University of Maine.

Kawakami R.(2006). Source of stress among faculty of higher education. Master’s thesis. San Jose State University, California.

Kehm BM, Musselin C. (2013). The development of higher education research in Europe: 25 years of CHER. Dordrecht: Sense Publishers

Konokman GY, Yelken T, Yokuş G. (2015) Preschool teacher candidates' research qualifications and anxiety level towards research. *Eurasian Journal of Educational Research*; 15(60):57-74. doi: 10.14689/ejer.2015.60.4

Lauto G, Sengoku S. (2015). Perceived incentives to transdisciplinarity in a Japanese university research center. *Futures*; 65:136-49. doi: 10.1016/j.futures.2014.10.010

Lev EL, Kolassa J, Bakken LL.(2010). Faculty mentors' and students' perceptions of students' research self-efficacy. *Nurse education today*;30(2):169-74.

Lonka, K., Chow, A., Keskinen, J., Hakkarainen, K., Sandström, N., & Pyhältö, K. (2013). How to measure PhD. students' conceptions of academic writing-and are they related to well-being? *Journal of Writing Research*, 5(3).

Meerah, T. S. M., and Arsad, N. M. (2010). Developing research skills at secondary school, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9, 512-516.

Meerah, T. S. M., Osman, K., Zakaria, E., Haji Ikhshan, Z., Krish, P., Koh Choo Lian, D., & Mahmud, D. (2012). Measuring graduate students research skills, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 60, 626- 629.

Merç A. (2016). Research Anxiety among Turkish Graduate ELT Students. *Current Issues in Education*; 19(1).

Onwuegbuzie, AJ.(2013). Development and Score-Validation of the Research Anxiety Rating Scale. *International Journal of Research in Education Methodology*; 4(2): 503-515.

Paul, D. L. & Jeanne, E. O. (2004). *Practical research: planning and design*, (8th Ed.). Texas:Pearson Prentice Hall. Retrieved from

Payne, J., & Israel, N. (2010). Beyond teaching practice: Exploring individual determinants of student performance on a research skills module, *Learning and Individual Differences*, 20(3), 260-264.

Sevidy-Benton, A. L., & O'Kelly, M. K. (2015). Connecting theory to practice: Making research real for graduate students. In Wang, V. C. X. (Ed.). *Handbook of research on scholarly publishing and research methods* (pp. 38-60). Hershey, PA: IGI Global. doi: 10.4018/978-1-4666-7409-7.ch003